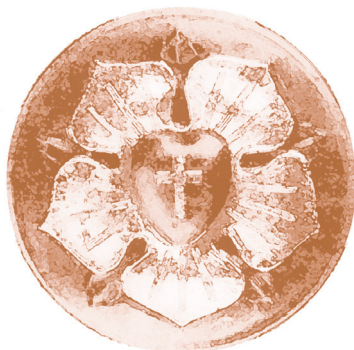

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: KUTT TEKST?

ARTIKLER OG INNLEGG

DEN NORSKE KIRKES NOVUS ORDO
EKKO ETTER UBESVARTE SPØRSMÅL
SLUTTREPLIKK TIL TORLEIV AUSTAD
MÅNEDENS SALME

SØNDAGSTEKSTEN

5. SUNDAG I TREEININGSTIDA
6. SØNDAG I TREEINIGHETSTIDEN
/ APOSTELDAGEN
7. SØNDAG I TREEINIGHETSTIDEN

KUTT TEKST?

Den siste dåpsfamilien beveger seg smilende fra koret og ned mot første benk. 5 barn er behørig døpt og presentert; klokka er blitt 11.35. Så ber presten alle foreldre og faddere om å reise seg en gang til. Først når formaningene er lest, går tekstleseren fram til lesepulten. "Nå begynner det viktigste," tenker han og innleder med klar røst: "Det står skrevet." Men for tre fjerdedeler av den talrike forsamlingen er det viktigste allerede over. I koret har presten satt seg med en nagende uro. Hun har sitt hun gjerne vil si, men det er ennå en stund til, og hun vet ikke helt om noen virkelig vil eller er i stand til å børe. Og i menighetsrådet var hun bestemt på at alle hovedgudstjenestene burde feires med nattverd. Dette kommer til å vare lenge. Hvor kan vi korte ned? Skulle de kuttet ut én lesning? Men det er for seint, lesningen er allerede i gang...

I Den norske kirke vil vi mye med gudstjenesten. Den skal være menighetens hovedsamling. Det er en uttalt målsetting at både dåp og nattverd skal feires i hovedgudstjenesten. Den skal også være et ankerfeste for mange av trosopplærings-tiltakene. I tillegg vil vi bli oppbygget av en solid preken, bli beveget av musikk og salmer, ha rom for tilbedelse og be for det meste og de fleste. Vil vi for mye? Og hva er det som oftest og lettest salderes bort når det blir trangt om plassen i gudstjenesteprogrammet?

Mye tyder på at *Ordets del* blir salderingsposten. *Ordets del* utgjør den andre av gudstjenestens fem hoveddeler. I de alminnelige bestemmelser for gudstjenesten gis det bare to anvisninger for denne delen. Den første fastslår

at bibellesningene skal hentes fra Tekstbok for Den norske kirke, og at evangelieteksten skal leses i hver hovedgudstjeneste. Den andre angir at prekenen normalt holdes "over evangelieteksten eller en annen prekentekst som er fastsatt av Kirkerådet" (Alminnelige bestemmelser 28–29). De øvrige føringer for denne delen av gudstjenesten gis under veiledningen til de enkelte ledd i gudstjenesteboken.

Som en del av gudstjenestereformen fikk vi ny Tekstbok for Den norske kirke. Et omfattende og genuint teologisk arbeid ligger bak utarbeidelsen av denne "indre kanon" av bibeltekster for kirken. Men et sluttprodukts verdi kan vurderes på to ulike måter. Den iboende verdien viser til de kvaliteter og resultater som en analyse av produktets innhold vil

framvise. Men produktets verdi vil også avhenge av i hvilken grad og på hvilken måte produktet blir tatt i bruk. Hvis jeg handler inn en ny PC eller telefon, vil selgeren gjerne vise til produktets kapasitet, tekniske spesifikasjoner og anvendelsesområder. Men min bruk av produktet kan være så begrenset at vektleggingen av produktets iboende kvaliteter på det nærmeste blir irrelevant. Blir tekstboken brukt?

Når Tekstboken og lesningenes skjebne i reformen skal undersøkes, er det særlig to variabler som blir interessante.

- For det første bør det kunne leses ut av de godkjente lokale grunnordningene i hvilken grad menighetene leser alle dagens tekster.

Det innsamlede materialet er imidlertid ikke alltid like presist i sin beskrivelse av Ordets del. Likevel vil lokale grunnordninger gi oss verdifull informasjon.

- For det andre kan det være grunn til å spørre om menighetens faktiske gudstjenestefeiring er tro mot de vedtatte, lokale grunnordningene. Tidlig i reformens virketid ble det hevdet at gudstjenestene ble ordrike og presset både på tid og på mengden av innholdsmomenter. Sløyfer prester tekstlesninger på gitte søndager for å korte ned på gudstjenesten? Vi har ikke kvalifisert materiale for å si noe sikkert om dette; vi er overgitt til generelle inntrykk og mer anekdotiske vitnesbyrd. Men det skjer.

En undersøkelse av lokale grunnordninger i fire prostier i to bispedømmer viser at alle tre tekster leses i færre enn halvparten av hovedgudstjenestene. Den mer impulsive kutting av tekstlesninger kommer i tillegg. Om dette er et resultat av reformens vekt på fleksibilitet og lokal innflytelse over gudstjenestens gang, vet vi ikke sikkert. Men det er gode grunner til å tro det. I Oslo bispedømme har biskopen kommentert denne tendensen i flere av godkjenningsbrevene til menighetene: *"Biskopen legger til grunn at menighetens hovedgudstjenester normalt har med de tre bibeltekstene. Dette er viktig for å gi bibelteksten den nødvendige vekt og bygger på solid tradisjon i vår kirke og i økumenisk sammenheng."*

Det blir ofte hevdet at lange tekster og middelmådig framføring av dem svekker gudstjenestens dynamikk og dramaturgi. Det kan være sant. Men det kan også hende at kirken er i ferd med å få en svekket teologi om Ordet. Har egentlig gudstjenestereformen en teologi om Ordet? I

noen grad ble dette et tema i diskusjonen om lesningenes avslutningsord. Som et resultat av liturgihøringen landet de endelige vedtakene på henholdsvis *Slik lyder Herrens ord* og *Slik lyder det hellige evangelium*. Samtidig ble disse problematisert både i forslaget og i flere høringsuttalelser. I hvilken forstand er Bibelen Guds ord? En viktig fornyelse i bibelteologien i forrige århundre var knyttet til forståelsen av Ordet som hendelse. Fra å fokusere på det objektive innholdet i skriften som informasjon om et religiøst, kulturelt eller litterært saksfelt har interessen dreid i retning av Ordets kreative, levende og virkningsfulle kraft. En slik forståelse av Ordet som Guds ord frigjør kirken til å kunne betrakte ulike lag og bruksområder i Bibelen. Bibelen lever og skal få leve på en annen måte i gudstjenesten enn den lever i kulturen og i fagteologien. I gudstjenesten er

Spørsmålet er bare om vi vil for mye på en gang.

Ordet et nådemiddel, en hendelse av tilnærmet sakramental karakter: "The Bible never comes into its truth as Bible as much as when it is celebrating *ecclesia*." (Liam Tracey)

read within the

Et annet tyngdepunkt i Ordets del er prekenen. Jeg vet ikke om det prekes kortere etter 2011 enn før. Men påfallende mange prester uttrykker bekymring over at samarbeid om gudstjenestepanlegging tar tid fra prekenforberedelsen. Vi vil samarbeid; vi vil involvering; vi vil også gode prekener som fordyper innsikten i tekster som vi vil skal bli lest. Spørsmålet er bare om vi vil for mye på en gang.

.....
SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

DEN NORSKE KIRKES NOVUS ORDO

AV SOGNEPREST, DR. THEOL. ÅDNE NJÅ
ADNE.NJÅ@BRONNOYKIRKE.NO

Gudstjenestereformen har gitt oss en ny nattverdliturgi. Jeg er blant dem som er begeistret for den nye ordningen. Da tenker jeg ikke på de såkalte grunnverdiene fleksibilitet, stedegenhet og involvering, men snarere på den økumeniske grunnstrukturen – det vi gjerne kaller ordo. En ordo i denne forstand betyr ikke bare rekkefølgen mellom de liturgiske ledd, men den organiske sammenheng mellom disse og den teologiske helhet de utgjør. At vi har fått en ny ordo, betyr ikke at vi nødvendigvis fundamentalt har endret nattverdteologi, men det betyr at denne fremtrer med en annen dynamikk enn tidligere. Jeg skal i det følgende gi et bud på hvordan den indre dynamikk i vår nye ordo kan, og slik jeg ser det, bør fortolkes.

Sammenlignet med 1977-liturgien er det skjedd relativt store forandringer. Delvis handler det om at enkelte ledd har fått en annen plassering. Takkofferet kan nå til forskjell fra tidligere plasseres som første ledd i nattverden, og Fader Vår kommer i etterkant av eukaristibønnen og ikke lenger før innstiftelsesordene. Delvis handler det om at nye ledd er lagt til. Påkallelse av Ånden (epiklesen) er lagt til før innstiftelsen; momenter av såkalt ihukommelse (anamnese) er lagt til i enkelte ev eukaristibønnene, og fredshilsenen (pax) og brødsbrytelsen (fractio) er lagt til i måltidsritualet (kommunionen). Sammen med en utvidelse av motivisk mangfold i selve eukaristiledet er resultatet en langt vakrere og mer kompleks nattverdsliturgi enn tidligere.

Vi står imidlertid overfor en åpenbar utfordring. For mange vil nok den nye nattverdliturgien kunne oppleves som et sammenrask av enkelt-

ritualer som det er vanskelig å skue den indre sammenhengen i. I de lutherske nattverdritualene tidligere har dette vært noe enklere. De har vært relativt enkelt utformet og har i all hovedsak fremstått som et måltid med to fokalpunkter: Jesu realpresens i og med innstiftelsen, og menighetens mottakelse av nåden i og med spisingen. Den lutherske skjelningen mellom ordet/nåden og troen/gaven tenkes som regel å følge på hverandre i ritualet, også når det hele omkranses av takksigelse og lovsang. Hva så med vårt nye ritual – hvordan kan og bør vi forstå den indre sammenhengen i dette?

Vårt nye nattverdritual kan selvsagt tolkes på forskjellige måter, og enkelte vil sikkert være fornøyd med kun å se det i lys av 1977-ritualet. Slik jeg ser det, vil det imidlertid være langt mer naturlig også å se det i lys av katolsk tradisjon. Vår nye messe samsvarer nemlig langt på vei med grunnstrukturen i Den romersk-katolske Kirkes nye messeordo (novus ordo) – altså den messeformen som ble forordnet av pave Paul VI i 1969, til forskjell fra østkirkelig ordo som nettopp inneholder de forskjeller som bekrefter grunnforskjellene mellom østlig og vestlig kristendom. Den romersk-katolske Kirke har da også gjennom århundrer hatt et levende forhold til denne grunnstruktur, og dens indre dynamikk og fremstår som langt mer liturgisk troverdig og kompetent enn oss her hjemme på bjerget. Økumenisk vil et slikt samsyn også kunne være fruktbart siden dette er vår moderkirke som vi fremdeles er skilt fra.

SKAPNINGENS FORENING MED DEN INKARNERTE I OFFERTORIET (TAKKOFFERET)

Det første som er påfallende med vårt nye ritual, dersom vi har et sideblikk til romersk tradisjon, er at takkofferet (offertoriet) i vår nye ordning kan plasseres som første ledd i selve nattverden, slik tilfellet er i romermessen. Det ene som dermed får en tydelig betoning, er at takkofferet ikke bare fremstår som en karitativ handling, men dypst sett som skapningens tilbakegivelse til Gud for at han skal gi sin velsignelse og fornyelse. Det andre som tydelig betones, er at Jesu kommende realpresens i og med brødet og vinen, som nå må regnes som del av takkofferet, skjer i og med skapelseslivets alminnelighet. Disse momentene er selvsagt ikke fremmede for våre tidligere liturgier, men får nå en sterkere betoning.

Nå er det nok mange som fremholder det skapelsesteologiske og inkarnatoriske momentet, som likevel vil være skeptiske til at offertoriet plasseres som nattverdens innledning, rett og slett fordi en slik plassering antyder en innledende involvering som lett kan erfares som gjerningsrettferdighet. Slik jeg ser det, er det imidlertid først med en slik plassering at det hele blir troverdig og vakkert. Den involvering det er snakk om når takkofferet plasseres først i nattverden, er ikke våre gjerninger, men at vi som dømte og troende er innlemmet i Kristus. Det er foreningen i og med Kristus, som jo er forutsetningen for nattverden overhodet, som aktualiseres når takkofferet plasseres som innledende ledd. I vår nye liturgi kommer foreningsmotivet til uttrykk i bønnen: "Likesom kornet er blitt ett i brødet og druene i vinen, så gjør oss til ett med hverandre og med Herren Jesus Kristus." (*Gudstjeneste* 2011:2.16)

Den tradisjonelle måten å uttrykke kirkens forening med Kristus på er at vann blandes med vinen, hvor da også dåpen fastholdes som dette forholdets grunn. Luther er i *Formula Missae* skeptisk til et slikt ritual før måltidet, fordi han deri ser en tendens til å sammenblande Kristi rolle og vår i frelsen. Det er ikke vanskelig å forstå Luthers skepsis i lys av datidens teologi. Likevel

er det klart at han overser ritualets evangeliske tolkningsmulighet. Poenget i en evangelisk fortolkning er ikke at "vårt blod", som han sier, blandes med Jesu, men at den troende og i seg selv syndige kirken (*ecclesia simul justa et peccatrix*) (vannet) forenes med Kristus (vinen) for å tas inn i nattverdens mysterium. Av økumeniske grunner, og fordi mange bruker vann for å tynne ut vinen, tenker jeg at dette ritualet igjen bør forordnes i vår kirke, for eksempel med bønnen: "Likesom vannet blandes med vinen, så foren oss med Jesus Kristus!"

Dersom man ikke anerkjenner at foreningsmotivet i nattverden hører hjemme før eukaristibønnen og måltidet, bør man ikke plassere takkofferet med tilhørende foreningsbønn som innledning til nattverden. Da hører dette motivet og denne type bønn først hjemme i tilknytning til kommunionen, slik det skjer i 1977-ritualet, alternativ B. Dersom man anerkjenner at foreningsmotivet hører hjemme i nattverdens innledning, også i en luthersk kontekst, bør man plassere takkofferet som første ledd i nattverden. Men da får også alle de følgende nattverdsledd en annen og dypere valør enn det vi har vært vant med i tradisjonell, luthersk nattverdliturgi. Nattverden fremstår ikke lenger i sin helhet som et måltid med Jesu realpresens og spisingen som fokalpunkter, men som en rekke forskjellige frelsesbegivenheter som kirken, på grunn av sin forening med Kristus, er innlemmet i.

KORSET OG FORSONINGEN I EUKARISTIBØNNEN (SONOFFERET)

Nattverden i 1977-ritualet er som helhet satt inn i måltidets ramme med hovedoverskriften "Samling om Herrens bord". I vårt nye ritual er ordo derimot jevnført med den romerske *novus ordo* hvor det etter offertoriet skilles mellom to hoveddeler, pkt. 20 "Takksgivelse og bønn" (eukaristibønnen) og pkt. 21 "nattverdmåltidet" (kommunionen). Eukaristibønnen fremstår riktignok ikke løsrevet fra kommunionen, men like fullt som en selvstendig del av nattverden. Dersom man anerkjenner at foreningsmotivet allerede er aktualisert i og med offertoriet, betyr dette at grunnmotivet i eukaristibønnen aktualiseres alle-

rede her og ikke først i måltidet – altså at Kristi sonoffer og soningsverk allerede her kommer oss til del.

Hvordan skal eukaristibønnen som soningsritual fortolkes i vår lutherske kontekst? For det første må det med nødvendighet innrammes av vår takksigelse. Annet kan vi ikke gjøre i møte med Jesu soningsdød. Prefasjonen og sanctus (med benedictus) er klassiske innledninger i denne eukaristien. Det fremstår litt krøkkete at denne takksigelsen i våre eukaristibønner fortsetter etter palmesøndagens benedictus (Velsignet være han...), som snarere burde være det avsluttende høydepunktet før Jesu komme i og med innstiftelsen. Dersom det skal være en post-sanctusbønn mellom benedictus og realpresensritualet, bør den være utformet mer som en forberedelsesbønn, slik tilfellet er i romermessen. Siden soningsritualet ikke bare bør innledes med, men innrammes av takksigelse, bør eukaristibønnen også avsluttes med en lovprisning – gjerne på samme tone som prefasjonen, slik tilfellet igjen er i romermessen.

Hvis vi nå går til epiklesen (påkallelse av Ånden) i vår nye ordning, er det naturlig i en luthersk kirke at denne har funnet sin plass for innstiftelsesordene (verba), likesom i den romerske *novus ordo*. Problemet er imidlertid at epiklesene ikke har funnet en homogen form. I noen av bønnene nedkalles Ånden over elementene (B), andre steder også over oss (A, C, D, E). Dette er problematisk. I lutherdommen, hvor nåden ikke kan tenkes som en besittelse, er det viktig å skjelve mellom sakramentstegnet som et ytre ord (*verbum externum*) og kirken. Da det her er snakk om sakramentstegnet, bør epiklesen kun dreie seg om elementene og ikke også om oss. Dette betyr ikke at kirken ikke er involvert i realpresensen, men bare at denne involveringen fullt og helt er ”i Ham”. En eksempelepiklese kunne helt enkelt være: ”Send din Ånd over disse gaver, så de må bli din Sønn, vår Herres Jesu Kristi legeme og blod!”

Noe av det mest påfallende i vår nye ordning er at interessen for tradisjonell liturgi ikke følges opp av rubrikker om kroppslige tegn. Særlig tydelig blir dette ved innstiftelsesordene. Dersom

ordene kun forstås som evangelium, er det nærliggende å rette dem henimot folket (versus populum), slik Luther argumenterer i *Deutsche Messe*. Dersom man tar i betraktning at ordene også er konsekrasjonsord som gjør Jesu offer nærværende, som også er et grunndogme i lutherdommen, er det naturlig å rette dem henimot Gud (ad orientem). På samme måte som Jesu offer er ”til Gud, for folket”, er også disse ordene det. Den evangeliske siden består da i å skue Jesu ofrede legeme og paktens i hans blod, som nettopp er poenget med den tradisjonelle oppløftingen av de konsekreerte elementene (elevasjon) med tilhørende tilbedelse (adorasjon), et ritual også Luther forsvarer i *Formula Missae* og *Deutsche Messe*. Fordi Jesu offer virkelig er nærværende, bør vi også forordne bruk av lin/lik-kleder (corporal og pall).

I våre nye epikleser står det underlig nok ”dine gaver” og ikke ”disse gaver”, sikkert fordi man dermed vil unngå tanken om at messen er vårt offer til Gud. Før jeg skal tematisere dette med messen som vårt offer, skal jeg skissere hva et sonoffer over hodet er. Ofte forstås et sonoffer som en menneskelig, fortjenestefull gjerning overfor Gud. Slik kan imidlertid ikke luthersk teologi forstå soningen. Snarere må offeret forstås på evangelisk vis: 1) Gud gir oss et ”lam” som tegn på sin paktsnåde. 2) Vi gir vårt liv, som er underlagt synden og dommen, tilbake til Gud i og med lammets solidariske død med oss. 3) Vi mottar nytt liv i og med lammets blod (blodet er symbol på liv). Når Jesu offer omtales som et ”fullbrakt offer”, er det ikke fordi det er snakk om en fortjenestefull gjerning som gir Gud en fullkommen tilfredsstillelse (Anselm), men fordi Jesu solidariske død med oss er Guds fullkomne nåde.

Etter verba kommer tradisjonelt sett anamnesen, som aldri har blitt forstått som en ”tenken på”, men som en ”innhenting” av Kristi offer på en måte som gjør det til kirkens offer. De fleste lutheranere har vært avvissende til en slik offerlære, noe som ikke er vanskelig å skjønne ut fra tidligere, romersk nådelære. Det er sånn sett typisk at 2011-ritualet ikke inneholder klassiske anamneser. Det nærmeste vi kommer, er bønningen i eukaristibønn A: ”Nådige Gud, vi feirer dette

måltid med glede og takk for din Sønnns fullbrakte offer..." (*Gudstjeneste* 2011:2.72, sml. 1977-ritualet, alt B), som det er fullt mulig å erfare som en anamnetisk offerbønn, men som de fleste nok vil høre kun som en takk for Kristi offer. Bønnen før epiklesen i eukaristibønn B: "Derfor minnes vi hans død og oppstandelse når vi bringer fram for deg disse gaver..." (2.73) er ikke en reell anamnese da gavene ennå ikke er innviet.

En evangelisk gaveforståelse av sonofferet sammenholdt med vår nye ordo burde imidlertid muliggjøre en offeranamnese også i vår kontekst. Soningen er selvsagt skjedd én gang for alle, men den aktualiseres igjen og igjen for oss troende syndere. Dette skjer når vi med takk bærer Kristi offer frem for Gud som det fullbrakte offer han selv har gitt oss. Dermed dør vi igjen inn i Kristi pakt og mottar forsoningen i hans blod. Kirken får i anamnesen del i Kristi offergjerning, ikke som en gjerning ved siden av denne, men som en aktualisering av denne "i Ham". I vår økumeniske kontekst bør ikke spørsmålet lenger være hvorvidt messeofferet hører hjemme i liturgien, men hvordan denne urgamle tradisjonen kan utformes og forstås i lys av evangelisk-luthersk fundamentalteologi. En anamnese kunne i vår kontekst helt enkelt være: "Derfor minnes vi hans død og oppstandelse, og mens vi venter på hans gjenkomst i herlighet, bærer vi med takk-sigelse frem for deg dette, din Sønnns, fullbrakte offer."

Etter anamnesen er det skikk både i øst og vest med forbønner (intercessionis). I vår nye ordning er forbønnene blitt obligatoriske, men problemet er at de fremstår tematisk ufullstendige. Den tradisjonelle tanken i forbønnene er at forsoningen som nettopp er skjedd i anamnesen, ikke bare forsoner oss med Gud, men også med all væren i Kristus. Den tradisjonelle formuleringen på bønnene er da også "Herre, kom i hu...", altså at vi ber Gud ta inn i sin virkelighet alt vi ber om, på samme måte som vi i anamnesen har tatt Jesu offer inn i vår virkelighet. I romermessen dreier ihukommelsen seg kun om kirken. Hvis mennesket i frelsen er uløselig knyttet til skapningen for øvrig, og hvis Ånden

tenkes å kunne virke utenfor den synlige kirken, som et fornyet fokus på Ånden i vestkirken bør innrømme, gir det bedre mening her å be ikke bare for kirken, men for all skapning, slik det skjer i østkirken.

Hele skaperverket betyr ikke bare naturen og de levende, men også de døde. Bønn for døde kan virke fremmed i moderne protestantisme, men er blitt praktisert i praktisk talt all tradisjonell kirkelighet – også innen lutherdommen. Luther og Melanchthon tok avstand fra sjelmessene, men avviste ikke den gamle skikken om å be for døde i forbindelse med nattverden, så lenge messen ikke ble forstått som en meritorisk gjerning. På grunn av de troendes væren i Kristus og Kristi allestedsnærvær i liv og død er det nødvendig å fastholde at levende og døde er forent i kristusrelasjonen. Forbønn for døde er et uttrykk for denne samværen i Kristus. Med dette momentet i betraktning kan forbønnen for eksempel være slik: "Kom i hu din kirke og all din skapning! Forbarm deg over dem som lider og dem som har forlatt denne verden! Se i nåde til oss alle, så vi får del i det evige liv sammen med jomfru Maria og de hellige! Gi oss å love og prise deg ved din Sønn, Jesus Kristus!"

OPPSTANDELSEN OG FORNYELSEN I KOMMUNIONEN (OFFERMÅLTIDET)

I 1977-liturgien er måltidshendelsen stedet for både foreningen med Kristus og forsoningen med Gud. Hvis vi leser 2011-ritualet i de baner jeg her har skissert, må måltidet handle om noe annet – siden foreningen og forsoningen allerede er aktualisert i henholdsvis offertoriet og eukaristibønnen. I vestkirkelig ordotradisjon er det da også noe annet som står på spill her. Det blir tydelig hvis man skjønner innholdet i ritualene som inngår i kommunionsdelen. Alle ritualene i kommunionen dreier seg nemlig om Kristi oppstandelse og det nye livet i Den hellige ånd. Hvis vi skal konsentrere oss om offerbegrepet, er det særlig to forbilder som er sentrale. Det ene er offermåltidet ved enkelte ofre i den gamle pakt, altså den skikk at noe av offerdyret ble brakt tilbake til familien for å nytes i et festmåltid. Det andre bildet, som er en følge av at "måltids-

kjøttet” er den oppstandnes legeme, er Lammets bryllupsfest i himmelen.

I 1977-liturgien er Fader Vår plassert foran innstiftelsesordene, som er naturlig når måltidet utgjør hovedparadigmet (*Gudstjenestebok* 1992: 71–73). I vår nye ordo er Fader Vår plassert etter innstiftelsen, i forlengelse av forbønnene, men pussig nok som siste ledd i eukaristibønnen (*Gudstjeneste* 2011:2.17–2.18). I både østkirkelig og romersk tradisjon har Fader Vår, helt siden det ble innført i nattverden, snarere vært plassert i kommunionsritualet – og da etterhvert som innledning til dette. Dette gir god mening, siden det nå er frelsens fellesskap og det nye livet som feires. Fader Vår blir således ikke en alminnelig forbønn, men en eukaristisk ”påkallelse” av den virkelighet som strømmer frem etter forsoningen. Gud helliger nå virkelig sitt navn, kommer med sitt rike og lar sin himmelske vilje skje.

Guds rike er uløselig knyttet til Jesus. Rett forstått er det Han som er Guds rike. Når vi påkaller Guds rike, er det den oppstandne vi påkaller. Den oppstandne var selvsagt også nærværende i eukaristibønnen, men da for å formidle sin sonende død. Nå er han nærværende som den som samler sin kirke i gudsrikefellesskapet. Det første oppstandelsesritualet er fredshilsenen (pax), som er nytt siden 1977. I vår liturgi kan det se ut som om det her er snakk om en generell fred fra Gud. Dermed blir det utydelig at det som formidles her er den levende Kristi fred, altså Herrens fred (pax domini). Derfor bør ritualet endres fra ”Guds fred være med dere” til ”Herrens fred”, ”Kristi fred” eller helt enkelt ”Fred være med dere”. Siden pax er en kommunionsrite, bør hilsenen mellom prest og menighet også følges opp av skikken om å gi hverandre fredskysset som fast liturgisk ordening – gjerne som håndhilsen.

Det neste ritualet i vår nye ordo er brødsbrytelsen (fractio) som også er nytt siden 1977. Det er imidlertid underlig at veiledningen ikke gir en fortolkning av brødsbrytelsens betydning. Ritualet kan gi assosiasjoner i mange retninger, men bakgrunnen i vestkirkelig kontekst har alltid primært vært den oppstandnes åpenbaring for emmausvanderne. Skikken med å bryte brødet

har også på forskjellige måter vært knyttet til forståelsen av kirken som Kristi kropp, og dermed av hennes enhet som ”én kropp i det ene brød”. I dette ritualet er det ingen grunn til å blande inn vinen, slik det skjer i vårt nye ritual, for poenget her er ikke Kristi nærvær i elementene, men altså den oppstandnes selvåpenbaring og kirkens enhet. Sann sett er formuleringen i 2008-forslaget bedre enn den någjeldende: ”Brødet som vi bryter, gir oss del i Kristi kropp. Så er vi én kropp, for vi har alle del i det ene brød.” (*Liturgiforslag* 2008:86)

I forlengelsen av brødsbrytelsen i den romerske messen legger presten en bit av hostien (Jesu legeme) i kalken, mens han sier: ”Måtte foreningen av vår Herre Jesu Kristi legeme og blod føre oss til det evige liv!” (*Missale* 1982:464) Skikken med å blande Kristi legeme med blodet er urgammel i kirken, både i øst og i vest. Ritualet har gitt forskjellige symbolske konnotasjoner opp gjennom tidene, men igjen er det primært oppstandelsen som står på spill. På samme måte som ”blodet” (livet) forlot legemet i Jesu død, så forenes nå hans legeme og blod i oppstandelsen. Dette blandingsritualet (comixtio) tenker jeg bør gjeninnføres i vår nye ordening, ikke bare av økumeniske grunner, men for tydelig å betone den oppstandnes legemlige nærvær. Her kunne vi helt enkelt overta formuleringen fra den romerske messen.

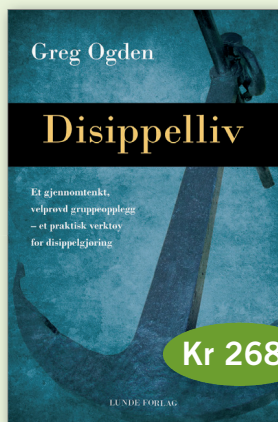
Du Guds lam (Agnus Dei) var opprinnelig en korsang som akkompagnerte brødsbrytelsen, som gjerne kunne ta lang tid før skikken med usyret brød og små oblater ble innført i vestkirken. Med tiden tok Agnus Dei mer og mer form av å være kommunionsang. Men symbolikken skulle likevel være klar. Den offergave vi her er ved å motta, er ikke et offerlam som er dødt, men det triumferende offerlam som er portrettert i Johannes Åpenbaring, altså den oppstandne og seirende Kristus. Sann sett er kanskje den katolske oversettelsen, ”Guds lam, som tar bort verdens synder”, bedre enn ”bærer”, som vi har i vår liturgi, da fokuset her ikke er forsoningen, men den endelige befrielsen. I en luthersk kontekst vil det også være mer forsvarlig å snakke om synd i entall (peccatum), som i det

opprinnelige Johannes-sitatet, og ikke synder (peccata), som i den latinske messen, da vi forstår synden primært som en selvbindende makt og ikke som moralske enkelthandlinger.

Kommunionen er nattverdets høydepunkt og aktualiserer frelsens fullendelse. Etter å være blitt forent med Kristus i offertoriet og forsonet med Gud i messeofferet får vi nå del i det nye livet. Vi mottar Jesus Kristus og dermed også all væren i ham, og vi løftes inn i Guds kjærlighet – Faderens og Sønnens kjærlighet i Den hellige ånd. Nattverdmåltidet er derfor et kjærlighetsmåltid – et agapemåltid hvor Ånden lar oss leve som Guds familie sammen med hverandre og skapningen forøvrig. Siden Guds kjærlighet blir nærværende i agapemåltidet, er måltidet ikke lukket inne i nattverdrituale, men blir et forbilde på kristenlivet, et liv i oppstandelsens lys som er preget av Guds kjærlighet til hele skaperverket.

Oppsummering: I den tradisjonelle fortolkningen jeg her har lagt til grunn, fremstår ikke lenger nattverden som et måltid med realpresensen og spisingen som fokalpunkter, men som et treleddet paktsmysterium. Offertoriet aktualiserer skapningens tilbakegivelse til Gud og foreningen med den inkarnerte Kristus. Eukaristibønnen aktualiserer forsoningen med Gud i og med Jesu solidariske og sonende død. Kommunionen aktualiserer Kristi oppstandelse og fornyelsen i Den hellige ånd. Dette trefoldige mysterium aktualiserer paktslivet i Kristus, som nettopp gjenspeiles i offerbegrepet. Vi innlemmes i den sanne skapningens takkoffer. Vi innlemmes i Kristi fullbrakte sonoffer. Og endelig innlemmes vi i det himmelske offermåltid. Måtte vi benytte vår nye ordo som en anledning til å finne tilbake til fylden i nattverdets mysterium og derigjennom kanskje endog ta et par museskritt i ekte, økumenisk retning.

AKTUELT

Kr 268,-

Greg Ogden **DISIPPELLIV**

Ingen blir født som disippel. Disippel blir man gjort til. Som Jesus sa: «Gå og gjør ... disipler!» Men hvordan?

Ogden anbefaler disippelgrupper på 3–4 personer, og boka hans dekker et innholdsmessig kjernepensum over 25 kapitler om det nye livet i Jesus. Livspraksis og solid teologi går hånd i hånd.

«Endelig er denne glimrende boka tilgjengelig på norsk!»

Tor Erling Fagermoen, generalsekretær i NKSS

**BOKEN KJØPER DU I DIN LOKALE BOKHANDEL
ELLER PÅ WWW.LUNDEFORLAG.NO**

EKKO ETTER UBESVARTE SPØRSMÅL

KORT KOMMENTAR TIL INNLEGGET AV VIDAR L. HAANES OG HARALD HEGSTAD

AV TORLEIV AUSTAD
TORLEIV.AUSTAD@MF.NO

Meningsutveksling er et sunnhetstegn i teologien så vel som i kirken. Derfor skal vi være takknemlige for at folk som er glad i MF, stiller ett og annet spørsmål både ved de organisatoriske endringer ved fakultetet og ved institusjonens teologiske profil. Slik bedømmer jeg også fjorårets debatt om MF. Desto viktigere er det å lytte til de synspunkter som kom fram, og besvare viktige spørsmål som ble reist.

Dette var bakgrunnen for at jeg ble bedt om å holde et innlegg over temaet ”Hvorfor er ikke MF til å kjenne igjen?” på Pensjonisttreffet på MF 16. mars i år. Foruten en redegjørelse for de strukturelle endringer ved fakultetet de senere år tok jeg opp et par tre teologiske spørsmål som ble hengende i luften etter debatten i fjor. Jeg var ikke den eneste som var opptatt av disse ubesvarte spørsmålene. Uten svar kunne de komme til å tegne et bilde av fakultetet, som ikke er riktig, og som vi ikke er tjent med. Derfor utfordret jeg fakultetets ledelse til å svare.

Når mitt innlegg på Pensjonisttreffet nå er kommet på trykk (LK 9/2015), takker jeg for svar fra rektor Vidar L. Haanes og professor Harald Hegstad (LK 10/2015). Sistnevnte, som også er redaktør i LK, har invitert meg til å gi en kommentar til deres svar. Det vil jeg gjerne gjøre:

I mitt innlegg henviste jeg til Gunnar Breiviks artikkel ”Akademisk frihet – og Guds åpenbaring” i *Vårt Land* 27. august 2014. Breivik som kjenner fakultetet fra innsiden etter åtte år i styret, pekte på at dersom Gud har åpenbart seg i historien, så må det komme fram at han har opplyst Jesus og de første vitnene. Dette vitnesbyrdet fortjener derfor ”å bli tatt på et helt annet

alvor enn hva enkelte av dagens forskere mener er tidsmessig korrekt og fornuftsmessig akseptabel kristen tro”. Hvis Breivik med denne anklagen sikter til forskere på MF, er det rimelig at fakultetets ledelse svarer. Jeg kan ikke se at det er skjedd. Derfor har jeg etterlyst et svar. Nå svarer Haanes og Hegstad at det er umulig å forholde seg til slike antydninger ”så lenge de ikke er dokumentert gjennom konkrete eksempler”. Mitt spørsmål var – og er fortsatt: Hvorfor har man så ikke bedt Breivik tydeliggjøre sin kritikk? Siden hans avisinnlegg i fjor vakte betydelig oppmerksomhet, ville det etter mitt skjønn ha vært nærliggende å følge opp med et spørsmål til ham. Ved å tie skaper man lett et inntrykk av at fakultetet ikke bryr seg om innvendinger av denne art. Det synes jeg er uheldig. Det kan tolkes som uttrykk for at fakultetet er uengasjert i spørsmål om åpenbarings betydning for den teologiske undervisning. Og det har jeg vanskelig for å skjønne er tilfelle.

Hvilken betydning har det for forskerne på MF at fakultetet etter Grunnreglenes § 1 ”baserer sin virksomhet på Den Hellige Skrift og Den norske kirkes evangelisk-lutherske bekjennelse”? I dette spørsmålet ligger erkjennelsen av at fakultetet som forsknings- og undervisningsinstitusjon har et bestemt læregrunnlag og et kirkelig formål. Enhver ny generasjon ved fakultetet trenger å spørre hva dette betyr – både fordi det fagteologiske og vitenskapsteoretiske klimaet endrer seg, og fordi fakultetet i dag har en ganske annen økumenisk åpenhet enn tidligere. Når det i fjor på sentralt MF-hold ble hevdet at § 1 i Grunnreglene krever ”en helt

annen lesning enn da den ble formulert i 1907”, var jeg ikke den eneste som stusset og spurte: Hva ligger det i det? I sitt svar til meg peker Haanes og Hegstad på at nye tider krever nye lesninger, noe som ikke innebærer at ”den grunnleggende forpliktelse på Skrift og bekjennelse er et tilbaketrukket stadium”. Det er godt. Men til spørsmålet om hva denne forpliktelsen på MFs basis innebærer, svarer de at det er vanskelig ”å sette det på noen enkel formel”. Haanes og Hegstad nøyer seg med å vise til ”bredden i den virksomhet som MF utfører”. Jeg oppfatter dette svaret som slapt – for ikke å si unnvikende. Nettopp i en situasjon med utvidet fagkrets og større konfesjonell bredde i lærerstaben, er det viktig å kunne være tydelig på hva forpliktelsen på Skrift og bekjennelse innebærer. At svaret må bli nyansert, er opplagt i lys av mangfoldigheten i fakultetets virksomhet. Men spørsmålet bør besvares. Det kan da ikke være umulig å forklare for akademika, for fakultetets venner og for de ansatte hva MFs læregrunnlag betyr for forskning og undervisning ved institusjonen.

Vi er midt oppe i en debatt om kirken skal tilegne seg det samme syn på ekteskapet, som i dag gjelder i det norske samfunnet. Jeg har ved flere anledninger gitt uttrykk for at ekteskapet etter nytestamentlig syn i sin grunnstruktur er en offentlig-rettslig ordning av forholdet mellom én

kvinne og én mann. Dette er etter min vurdering forpliktende for en kirke som har Bibelen som øverste autoritet. Derfor er det nærliggende å spørre hvordan en kirkelig institusjon som MF forholder seg til dette spørsmålet. Jeg tillot meg derfor å spørre hvordan styret ser på dette spørsmålet ved sin ansettelsespraksis i teologiske fag. Haanes og Hegstad svarer at de for sin del ”finder det urimelig å etablere dette spørsmålet som et avgjørende kriterium like lite som forholdet til spørsmålet om kvinnelige prester i sin tid var det”. Nå bruker ikke jeg uttrykket ”avgjørende kriterium”. Jeg formulerer meg forsiktigere enn som så og sier at jeg har ”vanskelig for å forstå” en ansettelsespraksis i teologiske fag som bagatelliserer dette spørsmålet. Likevel ser det ut til at vi er uenige i denne sak. La meg legge til at det undrer meg at Haanes og Hegstad begrunner sin oppfatning ved å parallellisere synet på likekjønnede ekteskap med endringene i holdningen til ordinasjon av kvinner. De to spørsmålene har ikke samme bibelske forankring. Jesus viser til skapelsesfortellingen når han fremholder at ekteskapet er et forhold mellom én kvinne og én mann (Matt 19,4–6). Det forplikter. Jeg finner imidlertid ikke noe holdbart bibelsk belegg som forbyr ordinasjon av kvinner. Det er en praksis som kom sent – altfor sent – inn i kirken, men som utvilsomt har beriket den.

SLUTTREPLIKK TIL TORLEIV AUSTAD

AV VIDAR L. HAANES OG HARALD HEGSTAD
 VIDAR.L.HAANES@MF.NO / HARALD.HEGSTAD@MF.NO

I sin artikkel i LK nr. 9 refererte Torleiv Austad til kritiske synspunkter som har vært hevdet til utviklingen på MF. Det var vanskelig å lese artikkelen annerledes at han stiller seg bak i alle fall deler av denne kritikken. På ett punkt var hans kritikk helt eksplisitt, nemlig når det gjaldt det faktum at styret ved MF har ansatt lærere i teologiske fag, som er positive til likekjønnede ekteskap.

I vårt svar i LK nr. 10 kommenterte vi at det var vanskelig å forholde seg til en kritikk som var så generell og lite konkret. Videre kommenterte vi det vi oppfattet som et hovedpoeng i Austads kritikk, nemlig at teologien må forstå sitt grunnlag som trospostulater eller aksioner som er unndratt vitenskapelig prøving. Til det pekte vi på at de siste tiårene har vokst fram et vitenskaps-teoretisk paradigme som også søker å belyse sannheten i det kristne budskapet vitenskapelig, uten derved å oppgi sin grunnleggende forpliktelse på Bibel og bekjennelse. I sitt svar i dette nummeret kommenterer ikke Austad denne problemstillingen.

Austad reiste i sin artikkel spørsmål om hva det i dag betyr at MF bygger sin virksomhet på Bibel og bekjennelse. Når vi svarer ved å vise til bredden av den virksomheten som foregår ved MF, finner Austad et slikt svar som slapt og unnvikende. Mer konkret er imidlertid heller ikke den utredningen Austad selv ledet for noen år siden (*Teologi i kirkens rom. Menighetsfakultetet som kirkelig og luthersk fakultet*, Luther forlag 2001). Også her konkretiseres forpliktelsen på fakultetets grunnlag primært gjennom å vise til lærernes undervisning og forfatterskap (s 101f). En slik tilnærming står seg fortsatt godt. Å formulere konkrete føringer for hva forpliktelsen skal bety i detalj, kan lett oppfattes som et forsøk fra ledelsens side å gripe inn i den enkeltes forskningsfrihet. I lys av den aktuelle debatt er det for øvrig interessant å merke seg at den nevnte ut-

redningen slår fast at et ”felles grunnlag i Skrift og bekjennelse ikke nødvendigvis fører til at en inntar samme standpunkter i tolkningen av de forpliktende relevante tekster” (s 105).

Når det gjelder den øvrige kritikken Austad bragte til torvs i sin første artikkel, synes det nå som han ikke tar ansvar for innholdet i det, men at hans poeng kun har vært å påpeke at kritikken fortjener et svar. Til det er å si at både representanter fra MFs ledelse og andre ansatte i forbindelse med fjorårets MF-debatt ved en rekke anledninger var ute med svar og innlegg i ulike fora. Å bygge opp en kritikk på grunnlag av at et enkelt innlegg ikke har fått den oppmerksomhet han mener det fortjener, synes vi er urimelig.

Når det konkret gjelder Breiviks artikkel i VL 27.08.2014, var hans bekymring om ukritisk forskning dessuten adressert til enkeltforskere og ikke til institusjonens ledelse. Tvert om sier han eksplisitt at ”rektor, om vedkommende skulle ønske det, ikke kan eller bør gripe inn overfor lærere som kommer til konklusjoner som er i strid med tidligere posisjoner på Menighetsfakultetet”. Da blir det merkelig å bruke Breiviks artikkel som grunnlag for en kritikk av institusjonen fordi noen av forskerne har kommet til en bestemt konklusjon i en kontroversiell sak. Rette adressat for kritikken bør være de forskere den måtte gjelde.

Austad gjentar til slutt sin kritikk av at MF har ansatt lærere som ikke deler hans syn på likekjønnede ekteskap. Han sier riktignok at holdningen til dette spørsmålet ikke skal være noe ”avgjørende kriterium”, men at spørsmålet ikke må bagatelliseres. Det er vi enig med ham i. Men vi tror at MFs viktigste bidrag er å legge til rette for et best mulig klima for forskning og åpen samtale om spørsmål som dette. Det skjer best blant lærere og studenter som ikke føler sin plass på MF trukket i tvil fordi de kommer til en bestemt konklusjon. Det er ikke å bagatellisere, men å ta saken på alvor.

MÅNEDENS SALME JUNI 2015

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE

ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

DET ER NAVNET DITT JEG ROPER (N 13 434)

T: JOHN BELL OG GRAHAM MAULE 1987 O: HANS-OLAV MØRK 1999 M: SKOTSK FOLKETONE

Uten tvil er denne månedens salme en av de nye salmene i Norsk salmebok 2013, som allerede har sunget seg godt inn. Grunnen til det er nok både den vakre og sangbare skotske folketonen og den sterke og utfordrende teksten.

Salmens norske versjon har fått tittelen ”kallet”. Originaltittelen er ”The summons” = stevningen. Å stevne dreier seg om å bringe en sak inn for retten. Den skotske prest, salmedikter og medlem av felleskapet Iona, John Bell, uttrykker i teksten som han har skrevet sammen med Graham Maule, den oppfordring som alle mennesker har fått til å følge Guds kall. Og tittelen han har gitt salmen, uttrykker alvoret i dette kallet. Gud stevner oss. Han kaller oss til etterfølgelse og trofast disippelskap: *Will you come and follow me if I but call your name? Will you go where you don't know and never be the same.* Her understreker salmens tekstforfattere at å følge Guds kall fører til radikal endring i ens liv.

Også den norske oversettelsen til Hans-Olav Mørk tydeliggjør at dette ikke er noen lettveint vei. Å oppfylle den etiske fordringen om å ”gå til mine minste på en ukjent vei” (vers 2) handler også om å måtte ”tåle onde blikk” og ”stå igjen når noen gikk”. Hva sikter sistnevnte uttrykk til? Det er nærliggende å tenke på situasjonen vi leser om i slutten av Johannesevangeliets sjettede kapittel. Mange av disiplene begynte å falle fra. De likte ikke det Jesus forkynte, og valgte å vende ham ryggen. Da spurte Jesus de tolv. ”Vil også dere gå bort?” Simon Peter var snar til å svare på disiplenes vegne: ”Herre, hvem skal vi gå til? Du

har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Guds hellige.”

Peter og de elleve andre i den indre kjerne av disipler ”sto igjen når noen gikk”. Den som velger å lytte til han som har ”det evige livs ord”, vil oppleve dette igjen og igjen. I salmen spør Mesteren oss: ”Vil du kjennes ved mitt navn?” (v 1) Dette følges opp ved et mangfold av diakonale utfordringer, som å åpne blindes øyne, bidra til at fanger får sin frihet og ”stelle andres sår / i det skjulte år for år” (v 2). Når Mesteren kaller til tjeneste, overlater han ikke sine etterfølgere til seg selv. Løftet fra Misjonsbefalingen, ”Jeg er med dere alle dager inntil verdens ende”, klinger med gjennom hele salmen, i den norske oversettelsen av denne månedens salme ved at Kristi løfte gjentas i avslutningen av hvert av de fire første versene: ”Jeg vil bli hos deg.”

I salmens fire første vers er det Kristus som er salmens jeg. Dette endrer seg når vi kommer til det femte verset. Her er det vi som synger salmen, alene eller i menighetens fellesskap, som svarer på kallet. Gud har stevnet oss – og det tar vi på alvor: *”Når du kaller, må jeg lytte. Jeg vil følge deg! / Jeg vil vende om og vandre på en ukjent vei. / Dit du går, vil jeg gå med, / Herre, la din vilje skje, / for jeg vet at jeg skal se mitt liv fullendt i deg.”*

Salmen er plassert i avsnittet ”Hengivelse og etterfølgelse” i N13. Vi har fått en ny misjons-salme og en ny diakonal salme. Bruk den i mange sammenhenger gjennom hele kirkeåret og i trosopplæringen. Få salmer uttrykker klarere hva det innebærer å være en Jesu Kristi disippel.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok. Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

SØNDAGSTEKSTEN

TORE SKJÆVELAND - INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD - PÅL KRISTIAN BALSTAD

5. SUNDAG I TREEININGSTIDA - 6. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN / APOSTELDAGEN 7. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

5. SUNDAG I TREEININGSTID

28. JUNI 2015

Preiketekst: Matt 7,21–29

Lesetekstar: Ordt 7,1–3 1 / Kor 3,10–18

Liturgisk farge: Grøn

DAGENS TALE

Korleis var det å høyra Jesus? Det er mange teoriar om den historiske bakgrunnen, om det var ein tale eller berre ei samanstilling av Jesus lære, og dei lar eg ligga, for i Bergpreika har me fått ein heil tale som kan lesast som ein tale på 10–12 min. Her formidlar Matteus til oss eit inntrykk av Jesus som predikant, ein utfordrande predikant. Teksten i dag er avslutninga av bergpreika, og du bør lesa heile bergpreika i samanheng for å få med deg oppbygginga og dynamikken i talen. Temaet er himmelriket. Jesus startar med å opna det opp og så visa korleis ein skal leva i himmelriket, for så å utfordra tilhøyrarane til sjølvransaking på slutten.

Dersom me ser på Bergpreika som ein verkeleg tale, er dette avslutningsappellen. Ifølgje den klassiske retorikken skal ein i avslutninga repetera det viktigaste, men framfor alt inspirera til handling. Tidlegare i talen har ein talt til forstanden; på slutten skal ein tala til viljen, og det gjer ein

blant anna ved å aktivera følelsane. Dette kan ein gjera ved å bruka bilete og skildra situasjonar som vekker følelsar og dermed vekker trongen til å handla.

Det er all grunn til å tru at Jesus var ein frami-frå talar også retorisk. Matteus rapporterer at folk vart gripne av talen; når dei vart ”fulle av undring”, refererer det ikkje berre til sakinnhaldet, men det at talen rørte ved dei. Og når dei sa at det var ”myndig tale”, må ein rekna med at det også var myndig framføring.

TIL TEKSTEN

Det er siste del av Bergpreika. Den gylne regel i 7,12 fungerer som ei oppsummering og avslutning av hovuddelen der Jesus har sagt kva Guds vilje er. I v 13 startar ein formanande del om å verkeleggjera det som er sagt. Det vert åtvara om at det kan gå galt. Det kjem fire små åtvarande avsnitt: om å gå inn gjennom den tronge port, for få er dei som finn han (v 13–14), ta seg i vare for falske profetar (v 25–20), ikkje vera ein falsk disippel, men ein Jesus kjenner igjen (v 21–23), og å høyra orda og gjera etter dei – å bygga huset på fjell og ikkje sand (v 24–27).

Versa 21–22: Her skildrar Jesus ei gruppe som tilhøyrarane kan identifisera seg med, dei som kallar Jesus Herre. Innan denne gruppa skal det vera eit skilje. Tidlegare i Bergpreika er det andre grupper som har vore ”dei andre som går feil”, dei skriftlærde og farisearane i 5,20, tollarane i 5,46, heidningane i 5,47 og 6,7, hyklarane i 6,2 og 16 og falske profetar i 7,15. Det som her avslører dei andre, er det dei seier når dei viser til sine gjerningar.

Vers 23 ”Då skal eg seia det beint ut”: Her vert verbet *homologeō* – vedkjenna, brukt; det står i kontrast til *lego* og *eipon* som vert bruka om dei som seier Herre, Herre i v 21 og 22. Det markerar at Jesu ord har større vekt; det er den alvorlege dommen: ”Eg har aldri kjent dykk. Gå bort frå meg, de som gjer urett!” Her er det Jesus sjølv som er kriteriet; det er han som ikkje kjenner dei, korkje orda eller gjerningane deira vert kritisert, men det at Jesus ikkje kjenner dei, er fundamentet i dommen.

Versa v 24–27: Dette er sluttappellen; ”desse orda mine” refererer tilbake til heile talen: Her malar Jesus eit tydeleg bilde av eit uver slik at folk kunne sjå det for sitt indre auga. Det er bruka tre uttrykk som skaper nærvær til situasjonen i staden for eit meir nøytralt ord som uver: ”Regnet silte, elvane fløynde, og vindane bles og slo mot huset.” Fyrst kjem det positive utfallet, den som høyrer og er lik ein som bygger på fjell; så kjem den negative. Dei same malande ord er bruka i andre halvdel av likninga; det bidrar til å forsterka det indre bilete frå fyrste halvdel. Her er òg utfallet skildra med fleire ord for å gjera det tydeleg: ”Då fall det, og fallet var stort.” Dermed står huset som fall, tydeleg for tilhøyrarans indre auga.

Ut frå ein retorisk analyse er dette ein sluttappell som ein kan rekna med talte til følelsane og kunne framkalla uro, og får ein til å leita etter det positive alternativet, nemleg at Jesus kjenner ein, og at huset er bygd på fjell: Kva med mitt liv? Vil det falla? Er eg blant dei Jesus kjenner?

Vers 28: Jesus står fram som ein lærar og dommar med autoritet som rørte tilhøyrarane og etterlet dei med ei utfordring.

TIL PREIKA

Dette er ein tekst som forkynner lova for å få tilhøyrarane til å spørja etter evangeliet, og preika må gjera det same.

Jesus brukar sterke ord og bilete i sluttappellen. Han vil at tilhøyrarane skal sitta igjen med spørsmålet: Er eg blant dei som Jesus kjenner? Korleis er det med fundamentet for mitt liv? Er det bygd på sand? Dette kan malast med like sterke bilete i dag. Me hugsar bilda frå flaumen i oktober, som

tok med seg hus både i Flåm og i Odda, hus bygd på sand. Regnet silte; elvane fløynde, og elva grov seg inn i elvbreidda og under huset og feide det med seg nedover elva. Og det gjekk ikkje an å vera ein nøytral observatør; det gjer noko med oss når me ser at slikt skje med andre. Eg vil òg tru at dei fleste tenker på sitt eige hus og er glade dei er tryggare. Når dette då vert eit bilde på vårt eige liv, så er det eit sterkt bilde.

I denne likninga var ikkje husa, livsverket forskjellige. Det eine var ikkje dårleg og det andre godt. Det var fundamentet. Ta ein neve sand, og knytt neven så det renn ut mellom fingrane! Kva er det du fyller livet ditt med, som renn ut. Kva har du igjen den dagen du ikkje kan opna neven lenger? Då er det ikkje lenge spørsmål om kva du kan gripa, men om kva som bærer deg, kva som er fundamentet.

BERRE ORD ER INGA VEDKJENNING

Kvifor fall huset? Kvifor blir desse som kjem til Jesus, sendt bort? Dei utmerkar seg med orda sine. Men dersom det berre vert ord, er det inga frelse. Det er nok av tomme ord i livet vårt, som det ikkje er vilje eller alvor bak. Orda viser ikkje alltid kva livet er bygd på, men kva med gjerningane våre, kva med sinnelaget?

EVANGELIET I HANDLING ER IKKJE EVANGELIET

Kyrkja har alltid vore ein stad der dei gode gjerningane har vore viktige. Jesus er jo vårt moralske forbilde, og toppunktet i den moralske budskapet i Bergpreika er Den gylne regel: ”Alt de vil at andre skal gjera mot dykk, skal de òg gjera mot dei”. Dei gode gjerningane vert gjerne omtala som evangeliet i handling, og det er rett at å ta imot evangeliet fører til frukt i våre liv og gode gjerningar. Men dersom det er desse gode gjerningane me bygger vårt forhold til Jesus på, blir det feil; då har gjerningane erstatta evangeliet.

SINNELAGET BLIR NEDERLAGET

Jesus seier ingenting om at dei ikkje hadde gjort store gjerningar, eller at gode ting hadde skjedd med dei dei hjelpte med ånder. Tidlegare i bergpreika, i 6,1, seier Jesu det klart: ”Ta dykk i vare

så de ikkje gjer dei fromme gjerningane dykkar for auga på folk, for at dei skal leggja merke til det. Då får de inga løn hos Far dykkar i himmelen.” Det er altså snakk om sinnelaget: Oppfører eg meg kristeleg og er hjelpsam fordi eg tenker at ”eg er jo trass alt ein kristen, og dette vert forventa”, eller fordi dei fromme gjerningane spring spontant ut av hjarteforholdet? Eg veit i alle fall at dersom eg skulle målast på mine tankar og mitt sinnelag, ville eg falla igjennom. Det er mykje lettare å vera kristeleg på utsida enn på innsida. Det er ikkje utan grunna at snille og fromme, men ærlege kristne har stemt i den gamle syndevedkjeninga sine ord: ”Eg kjenner den vonde hug i hjarta mitt.” Skulle eg målast på mitt sinnelag vert det mitt nederlag.

FUNDAMENTET BERGAR OSS NÅR ALT ANNA SMULDRAR OG BLES BORT

Dersom tilhøyraren no føler trong til å leita etter evangeliet, tar me Jesu sluttappell på alvor. Når regnet silar, vindane bles, og domen kjem – då skal orda tas av vinden, det kristeleg ferniss vaskast ut av sinnelaget og alle mine gode gjerningar renna vekk som sand mellom fingrane. I den stormen kan ingen annan enn Jesus bli ståande. Det er evangeliet.

Svaret ligg i Rom 3,20–24. Dersom ein vil gå vidare på grunnmurmataforen, kan ein bruka Ef 2,20: ”De er oppbygde på grunnvollen til apostlane og profetane, og hjørnesteinen er Kristus Jesus sjølv” – og bruka Ef 2,3–9 for å forkynna evangeliet.

Svaret er at grunnmuren eller grunnfjellet er det me sjølv ikkje har lagt, det objektive. Det er Jesu død og oppstode for oss. Dette har me fått det i dåpen uavhengig av oss sjølv. Kristi død og oppstode er det faste fundamentet for trua; alt anna er sand.

TIL GUDSTENESTA

Denne kan høva etter preika S2013 341, NoS 124/125: Klippe du som brast for meg / Allheims berg som brast for meg.

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF
TOS@KYRKJA.NO

6. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN / APOSTELDAGEN

5. JULI 2015

Prekentekest: Matt 16,13–20

Lesetekster: Jer 1,4–10 / Apg 20,24–32

Liturgisk farge: Grønn

APOSTELDAGEN

Apostler er ikke noe som hører fortiden til; det er her og nå. Dagen rammes inn av løftet om Guds nærvær til den som er full av unnskyldninger for ikke å regne seg selv med til dem som skal bære Ordet videre. Verken alder, taleførhet, manglende mot eller noe annet vi mennesker kan komme opp med, er årsaker nok i Guds øyne. ”Overalt hvor jeg sender deg, skal du gå, og alt jeg befaler deg, skal du si.”

Der teksten fra Jeremia taler til oss i begynnelsen av tjenesten, taler Apostlenes gjerninger till oss fra perspektivet til en som er i slutten av sin tjeneste. Det viktigste tegnes opp: ”Å vitne om evangeliet om Guds nåde.” Det er vårt oppdrag, og holder vi det fokuset klart, vil vi ikke gå oss vill.

Likevel, sommertider som det nå er, vil jeg fremheve en annen setning fra teksten: ”Ta vare på dere selv!” Sommertider er ferietider; vi skal ikke tenke smått om det å hvile; det er forutsetningen for å vare lenge i tjenesten som apostel. Så til ferierende og jobbende prester: God sommer med masse hvile og viktig akvobling!

PREKENTANKER

Identitet

De fleste mennesker spør seg kanskje flere ganger i løpet av livet: ”Hvem er jeg?” Den som er bevisst i sin egen modning og utvikling, registrer også forandringen hos seg selv, og at man stadig vekk må holde spørsmålet om hvem jeg er, levende.

Flere ganger har jeg tenkt på hvor komplisert Jesu identitetstematikk må ha vært. Dagens tekst bærer jo preg av at han var interessert i temaet identitet: ”Hvem sier folk at Menneskesønnen er?”

Disiplene har flere forslag og nevner dem. Jesus er mer interessert i noe annet: ”Og dere,” spurte han, ”hvem sier dere at jeg er?” Her er vi ved dagens hovedtema. Hvem sier vi, prest og menighet i 2015, at Jesus er?

Peter Klippen

Det er Peter som svarer det som går inn i historien som den første kristne messiasbekjennelsen: ”Du er Messias, den levende Guds Sønn.”

Stedet der disse ordene ble sagt, ligger 25 km nord for Gallileasjøen. Til dette sted kommer mennesker som tror, tviler, håper. Kan noe av Peters tro og mot smitte over på besøkende turister med kamera på magen, caps og solbriller?

Jesu avslører noe viktig i sitt svar til Peter: ”For dette har ikke kjøtt og blod åpenbart deg, men min Far i himmelen.” Troen er ingen egen prestasjon; troen er en gave fra Gud. Det kommer så tydelig fram i vår kirkes dåpsritual, men jeg tror vi i vårt vanlige daglige liv så lett glemmer nettopp dette. Kanskje enda mer i vårt presteliv? – altså i vårt oppdrag som apostler?

Det er ikke meg det handler om; det er Jesus. Igjen er identitet et viktig tema. Min identitet og hvem jeg tenker og tror at Jesus er.

Mot, løfte og oppdrag

De fleste prester kjenner i løpet av sitt yrkesliv på sin egen svakhet, sine egne brister som prest og apostel. Jeg tenker at det er bra. Jeg vil gå så langt som å si at de prester som aldri har kjent på sin egen svakhet, står i fare for å se skjevt på oppdraget. Tenker vi bare stort om oss selv, blir det kanskje ikke så mye plass til å tenke så stort om Gud?

Samtidig har jeg også møtt mange, både prester og andre apostler, som tenker for smått om seg selv. Det er også krevende.

Aposteldagen gir oss løfter og ord vi trenger i vår hverdag som apostler. Vi skal forkynne evangeliet om nåden – det er oppdraget vi aldri skal

miste av syne. Løftet er at Gud gir oss motet, ordene og styrken (Jer 1). Jeg skal ærlig innrømme at dette ikke alltid merkes i hverdagen og tjenesten.

Aposteldagen minner oss på oppdraget: Vi skal ta vare på flokken og være hyrder (Acta 20). Det er det samme oppdraget Peter fikk ved Cæsarea Fillipi.

Da er det viktig å huske at Peter ikke fikk dette oppdraget ut av det blå. Jesu tillitt til Peter kom som resultat av en bekjennelse: ”Du er Messias, den levende Guds sønn.”

Spørsmålet Jesus stiller disiplene – ”Og dere, hvem sier dere at jeg er?” – er et viktig spørsmål å holde levende i vår bevissthet. Ved å holde oss nært kjernen hjelper vi til å stå lenge i tjenesten.

Messiashemmeligheter og andre hemmeligheter

I samtale med barn sier jeg ofte at det fins ulike typer hemmeligheter. Noen er gode og lyse; dem kan vi ta vare på som hemmeligheter og ikke dele videre. Andre hemmeligheter er mørke, skumle og ødeleggende. Dem skal vi aldri bære på alene; dem skal vi fortelle til noen vi stoler på, noen vi tror kan hjelpe oss.

Jesu siste setning i dagens pretekst er en god og lys hemmelighet. Den skal deles videre nå. Den gang Jesus sa dette til Peter, visste han at tiden ikke var riktig moden. Nå er tiden moden.

Ordene om Jesus skal ikke lenger være en hemmelighet. Det skal forkynnes hvem han er, og det skal forkynnes på en slik måte at stadig nye generasjoner blir nysgjerrige på Jesus selv: ”Hvem sier jeg at Jesus er?”

Løfte til dagens apostler

”Og nå overgir jeg dere til Gud og hans nådeord, som kan bygge opp og gi dere arven sammen med alle dem som er blitt helliget.” (Apg 20)

God sommer, god ferietid, god forkynnelse!

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
PREST I TORSLANDA-BJÖRLANDA
MENIGHET I GÖTEBORG
IMF@SJOMANNSKIRKEN.NO

7. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

12. JULI 2015

Prekentekest: Luk 19,1–10

Lesetekster: Ordsp 30,7–9 / 1 Tim 6,17–19

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Foruten at dette er helgendagen til den Hellige Kjell av Viborg, bærer denne sommersøndagen tema nært knyttet til livet slik Sakkeus opplevde det, og slik det utfordrer oss i dag. Tekstene til denne dagen maner til balanse i livet, så vi hverken blir hovmodig på grunn av eget overmot eller må leve et liv i fattigdom. Man kan vel kanskje si at dette er en dag som hyller det alminnelige, kristelige liv.

TIL TEKSTEN

Jesus kommer til Jeriko, byen nordøst for Jerusalem, som hadde fått en viktig plassering mellom flere handelsveier. Dermed ble den også et yndet sted for tollvirksomhet. Byen er en av verdens eldste byer, som i 2010 feiret 10.000 års historie. I denne byen møter Jesus overtolleren Sakkeus. Det er lett å forestille seg ham som den lille, slu grensevakten som var glad i penger, og som ikke gikk av veien for å lure skattebetalerne. Han presser seg ikke frem for å møte Jesus; han betaler seg ikke frem i køen. Mest sannsynlig har han vel ingen forventning om å få møte Jesus i det hele tatt. Men han gjør alt for å se ham. Han klatrer opp i morbærtreet i håp om å få se. Han får mer enn å se; han får en middagsgjest, og oppgjørets time er kommet for Sakkeus. Han får mulighet til å gjøre opp for seg. Møtet med Jesus har gjort noe med ham, og han velger å endre sin livsførsel og følge Jesus.

Poenget med historien kommer i siste setning: ”Menneskesønnen er kommet for å lete etter de

bortkomne og berge dem.” Sakkeus får gjenopprettet livet, både gjennom viljen etter å gjøre opp for seg i forhold til sine medmennesker og i forholdet til Gud. Slik er det Jesus berger mennesker, ved å sette mennesker i et sunt og godt forhold til seg selv, sine medmennesker og Gud. Hvis Gud virker fjern, hvem er det da som har fjernet seg? Jesus viser oss veien tilbake til Gud, til opphavet, til nåden og barmhjertigheten.

TIL PREKENEN

Fortellingen er ikke en del av Sakkeus' prestisjeprosjekt for å fremstå som rik og vellykket. Da hadde han neppe løpt gjennom Jerikos gater og funnet seg en skueplass blant morbærtreets grener – en skammekrok for griske økonomer. Nei, dette er for viktig, for eksistensielt. Han glemmer at det kanskje virker litt merkelig at en voksen mann klatrer i trær. Håpet i ham gjør at han bryter de alminnelige konvensjoner og gir seg selv mulighet til å få se ham som alle prater om. Han står som en kontrast til Nikodemus som heller velger å oppsøke Jesus i diskrete natte-timer.

RELASJON SKAPER MENNESKER

Sakkeus og historien om den bortkomne sønnen har noen fellestrekk i og med at de lever liv de er utilfreds med, og som ikke er bærekraftig på sikt. Sakkeus har kanskje opplevd hvordan mangel på fellesskap og overflod av kapital er en fattig kombinasjon i lengden. I møtet med Jesus, et medmenneske, får Sakkeus oppleve anerkjennelse, og gjennom oppgjøret møter han nåden og barmhjertigheten i frelseren. Fra å være utstøtt blir han invitert inn i fellesskapet, og han får behov for selv å være et godt medmenneske.

Sakkeus hadde erfart liv som utfordrende. Han hadde klart å bygge seg opp en betydelig formue, men basert på svindel og skattesnusk. Han hadde brukt sin stilling til å gjøre seg rik, en grådig mann med tvilsomme etiske metoder.

Parallellene er mange til vår verden i dag – både politisk og i våre liv. Samfunnsmessig er verdens fordeling av ressursene urettferdig skjævt. Og du og jeg har også ansvar for det. Vi kan slå oss på brystet og skryte av vår gode etiske ret-

ningssans, men egentlig så er vi "i samme sko" som Sakkeus. Vi har gjort oss rike på andres ulykke. Vi har overflod fordi andre får mindre. Vi har valgmulighet, og vi elsker den, og andre tvinges inn i avhengighet og dårlige relasjoner på grunn av det. Vi dyrker individualismen, mens andre stues sammen i ghettoer som kyllinger før slaktning. Du og jeg er Sakkeus i vestlig, økonomisk og politisk forstand, enten vi liker det eller ikke.

Også i vårt privatliv har vi en Sakkeus i oss. Vi har en Sakkeus som prøver å kave til seg mest mulig av grådighet, en som helst ikke vil dele, men beholde mest mulig selv, en som spekulerer i overskudd og andres velvillighet.

Både som samfunn og enkeltindivider trenger vi Guds nåde. Det er ikke sikkert vi ser det i all vår rikdom og vellykkethet, men vi trenger Guds nåde og barmhjertighet, i dag som på Sakkeus sin tid.

Vi trenger å bli befridd fra pengenes kvelende jerngrep. Vi trenger å fokusere på fellesskapets gjensidige avhengighet av hverandre. Vi trenger hverandre. Vi trenger å bli utfordret til å stadig arbeide for rettferdighet og til stadig å tørre å vise nestekjærlighet selv om det vil koste, og selv om vi ikke får noe utbytte av det.

Vi bærer på både gode og utfordrende sider i oss selv. Vi bærer på både lysten til det gode og det onde. Vi bærer på en vilje til å selv bestemme. Av og til er vi som bortkomne sønner og døtre, og vi trenger å hentes inn igjen. Med Sakkeus-historien gjøres Jesu teologi om til relasjon. I møte med våre medmennesker formes vi som

mennesker, og i møte med Gud utfordres vi i vår medmenneskelighet.

Evangeliet i Sakkeus-fortellingen er at vi som mennesker, bortkomne eller hjemvendte, alltid har en ventende Gud som tåler våre liv, og som ønsker at vi skal se at Hans nåde er nok, at Han lar nåde gå for rett. Hans Børli skriver i et av sine dikt; Jeg er et menneske. Jeg har erkjent storheten i det å være uendelig liten. Kanskje var det noe Sakkeus oppdaget, at livet bærer flere dybder av verdi utover det å være rik på penger. Haldis Moren Vesaas setter kanskje ord på det når hun skriver i ett av sine dikt: "Rik er den som vil ha seg eit hus, som er såleis bygt, at alle som høyrer til huset, kjenner det er godt og trygt".

Etter møtet med Sakkeus proklamerer Jesus at "frelse er kommet til dette hus", og så sier han: "for også han er en Abrahams sønn." Det er mye man kunne sagt om det, men litt folkelig fortolket kan man konkludere med at Jesus slår fast at han er en del av "tjukke slekta". Sakkeus har erkjent Gud som sin Far, han er Guds barn. Frelse er å ha kommet hjem.

SALMEFORSLAG (N13)

381 Takk at du tok mine byrder

421 Alt for Jesu fot

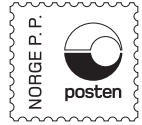
378 Da Jesus satte sjelen fri

471 Nærmere deg, min Gud

570 Dype, stille, sterke, milde

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJOMANNSKIRKEN.NO

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>